

Letnění a částečné letnění Lednických rybníků

Petr Macháček, Mikulov

Lednické rybníky patří k našim nejvýznamnějším ornitologickým lokalitám. V roce 1953 byly vyhlášeny státní přírodní rezervací. Dle zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny byly zařazeny do kategorie národní přírodní rezervace. Po přistoupení k Ramsarské úmluvě na ochranu mokřadů byly Lednické rybníky zařazeny i mezi tzv. „mokřady mezinárodního významu“.

Lednické rybníky tvoří soustava čtyř velkých rybníků (Nesyt, Hlohovecký, Prostřední, Mlýnský), které byly založeny v 15. století mezi Sedlecem u Mikulova a Lednicí v přirozeném úvalu vytvořeném v pliocénu Hrušovansko-mikulovskou řekou (Jüttner 1959). Samostatně pak leží Zámecký rybník v Lednici, který byl založen v polovině 17. století v místech meandrů Dyje.

Ochrana ptactva na všech rybnících byla odedávna velkorysá. Byla to rezervace lovecká, kde se však lovilo zřídka (Hachler 1959). Rybníky byly určeny k chovu ryb. Zapletálek (1933) popisuje hospodaření následovně: „Periodicky střídavě jsou tyto rybníky napouštěny vodou pro chov kaprů, po jednom roce jsou zčásti vypuštěny, po sedmi letech bývají úplně vypuštěny a letněny. Obnažená rybníční půda bývá na sušších místech zorána a osázena kulturními rostlinami a ostatní rostliny obnažené rybníční půdy bývají buď jako píce či stelivo pro dobytek posečeny, nebo dobytek je přímo na rybníce pasen. Po ročním letnění jsou rybníky znovu napuštěny vodou a cyklus se opakuje znova.“ Rovněž Hachler (1963) uvádí, že se každý rybník jedenkrát za 6 - 7 let letní, ovšem i mezi tímto obdobím bývají někdy jen „na půl vody“. Hájek (1979) však popisuje letnění poněkud jinak: „Do roku 1960 byla situace v rezervaci přibližně tato: po dvou letech se rybník lovil a další rok se letnil, tj. ponechal bez vody a na suchých místech se pěstovala kukuřice, případně jiné zemědělské plodiny“.

Rybníky měly vždy nedostatek vody, a proto se s ní muselo pečlivě hospodařit. Přesto se v suchém roce stávalo, že nebyvaly zcela plné. Situace se změnila od roku 1972, kdy byl dán do provozu zavlažovací kanál z Brodu n. Dyjí. Voda je přiváděna do rybníků a z nich odebírána čerpacími stanicemi (jedna u každého rybníku mimo Prostředního) na závlahy. Voda tedy může být kdykoliv dočerpána a není nebezpečí, že zůstane některý rybník na „půl vody“. Účelem letnění bylo ozdravit rybník, zničit zárodky nemocí ryb i urychlit mineralizaci organické hmoty a odčerpát živiny z rybníčního dna rostlinami. Po roce 1960 se metody rybářského obhospodařování změnily, nemoci se léčily veterinárními přípravky, zvýšila se intenzita chovu ryb a od letnění se ustoupilo.

Letnění rybníků mělo zásadní význam pro některé druhy ptáků, které na obnažených dnech hnízdily. Jedná se zejména o bahňáky, z nichž nejběžnější je čejka chocholatá, která jako jediná se přizpůsobila změněným podmínkám a počala hnízdit na polích. Kulík říční hnízdí v několika párech pouze na spuštěném rybníku (Kux 1951, Hachler 1958, Hájek 1970). To platí do současnosti. Vodouš rudonohý hnízdil každoročně v několika párech na vlhkých pastvinách u Nesytu a Mlýnského rybníka (Karásek 1923). Dle Kuxe (1951) hnízdí jen v letech, kdy jsou rybníky letněny nebo jen částečně napuštěny. Tehdy hnízdí i několik desítek párů. Později počty vodoušů rudonohých výrazně poklesly. Hájek (1970) uvádí, že i při nízkém stavu vody nehnízdí více než čtyři páry. Sám sleduji ptáky Lednických rybníků od roku 1973. Hnízdo vodouše jsem našel pouze v roce 1978 na Mlýnském rybníce (stoupající vodou v květnu bylo vyplaveno). Je tedy zřejmé, že jako hnízdící pták vymizel téměř zcela. Břehouš černoocasý patřil vždy k vzácnějším ptákům. Dle Kuxe (1951) v příhodných letech (nízký stav vody) hnízdí - nejvíce čtyři páry v roce 1946, dle Hachlera (1958) hnízdí pravidelně 6 - 8 párů a rovněž Hájek (1970) uvádí (bez jakéhokoliv upřesnění), že břehouš na rybnících hnízdí. Sám jsem hnízdění nedoložil, předpokládal jsem je však v roce 1978 na Mlýnském rybníku. Bekasina otavní měla běžně na rybnících hnízdit (Kux 1951, Hájek 1970). Sám jsem hnízdění nezjistil. Velmi zajímavé bylo hnízdění tenkozobců opačných. Jejich první pozorování pochází až z roku 1948, kdy na Nesytu hnízdilo 9 párů (Kux 1947/48, Balát 1949, Příbyl 1961, 1963). V roce 1949 hnízdily 3 páry na Hlohoveckém (Kux 1949, 1951), v roce 1950 3 páry na Mlýnském (Kux 1951, Černý 1950), v roce 1952 4 páry na Mlýnském a 4 páry na Prostředním (Kučírek 1953), v roce 1953 asi 4 páry na Nesytu (Hachler 1958), v roce 1954 6 párů na Nesytu (Přikryl 1961, 1963) i na Mlýnském (Hachler 1958), v roce 1955 4 - 5 párů na Nesytu (Černý 1958, Hachler 1958). Poslední pár se pokusil o hnízdění na Nesytu v roce 1961 (Hájek 1970). Dále tenkozobci nehnízdili a jejich výskyt na rybnících byl pouze výjimečný. Na obnažených dnech rybníků hnízdily ale i některé druhy kachen: čírka modrá hnízdila dle Kuxe (1963) velmi vzácně, a to především v letech, kdy některý z rybníků je prázdný nebo polonapuštěný a jeho bahnitě dno zarostlé krátkými travinami. Sám jsem našel hnízdo v roce 1975 u Mlýnského, ale rodinu jsem nepozoroval žádnou. Čírka obecná hnízdila u rybníků pouze výjimečně (Kux 1963) a rovněž lžičák pestrý zde hnízdil jen občas. Sám jsem pozoroval rodinu lžičáka pouze v roce 1989 na Nesytu.

Mimo dna vypuštěných rybníků hnízdily uvedené druhy ptáků především na vlhkých lukách. Ovšem po vybudování ochranných hrází podél Dyje a Moravy byly téměř všechny louky rozorány, další zaplavily vody Novomlýnských nádrží.

Vypuštěné či spuštěné rybníky však mají nezastupitelný význam i pro protahující ptáky, kteří zde nalézají potravu i místo pro odpočinek. Opět jde především o bahňáky (přes 30 druhů), ale i o kachny, husy a racky.

Rezervace Lednické rybníky je jedinečná ornitologická lokalita mezinárodního významu, proto ochraně ptáků by se měly přizpůsobit i metody rybářského obhospodařování. V Plánu péče na období 1994 - 1999 je proto i následující bod: každoročně musí být některý z rybníků letněn nebo alespoň částečně letněn (tj. letnění rybníčních okrajů v minimální šířce 10 m) nebo postupně naháněn, ovšem tak, aby v období mezi 15. 3. až 30. 6. nedocházelo ke zvyšování hladiny. Doporučuje se pokosení porostů a odvoz organické hmoty vždy mimo dobu hnízdění. Letnění rybníků je předpokladem zdravého vývoje biotopu, vytvoření vhodných hnízdních podmínek pro bahňáky a rozvoj mokřadních a litorálních společenstev.

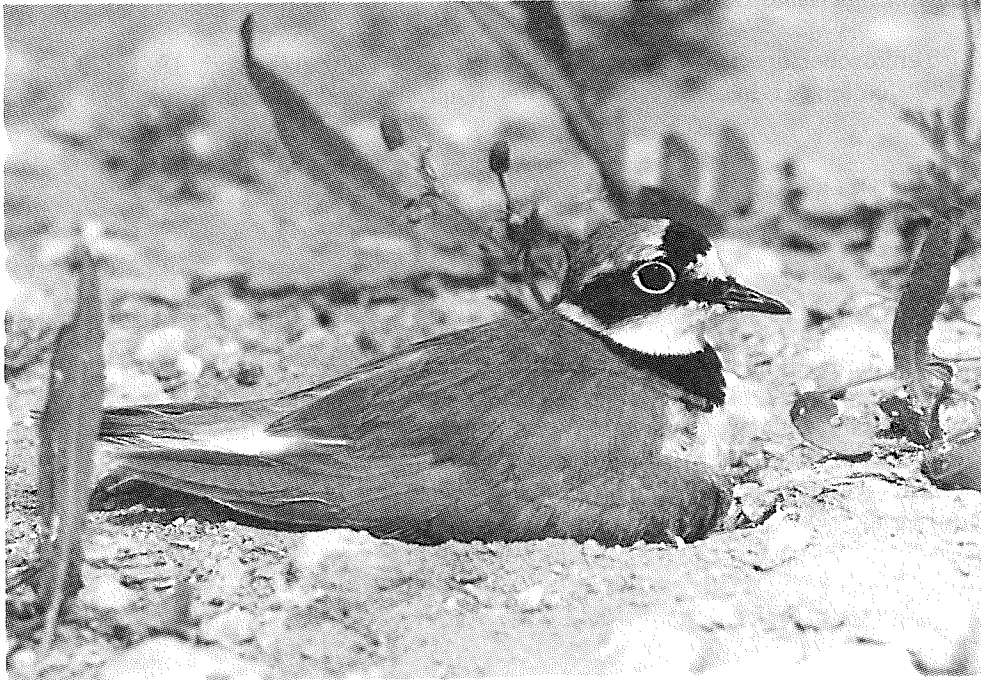
V roce 1994 byl částečně letněn Mlýnský rybník a výsledky byly velice dobré. Ve zvýšené míře protahovali bahňáci - např. až 56 vodoušů bahenních (10. 5.), 10 jespáků malých, 3 jespáci šedí a dokonce 21 kulíků písečných (vše 20. 5.). Zahnízdilo nejméně 5 párů kulíků říčních, pár čejek chocholatých a pár vodoušů rudonohých. Překvapením bylo hnízdění minimálně 15 párů rybáků obecných. Doposud hnízdili na rybníčních pouze výjimečně. Několik párů jich mělo dle Kuxe (1949) vyhnízdit na Nesytu v roce 1949. V roce 1950 zjistil Kučírek (1953) na polovypuštěném Mlýnském 3 snůšky, všechny ale byly rozdupány skotem. Jiné konkrétní údaje o hnízdění rybáků obecných na Lednických rybnících nejsou. Úspěšné a početné hnízdění v roce 1994 bylo podmíněno nejen částečným letněním Mlýnského, ale i současnou přítomností drobných rybek v rybníku (to také při nynějším rybářském obhospodařování nebývá).

Také rodiny kachen byly na Mlýnském ve zvýšeném počtu - např. současně jsem pozoroval 3 rodiny kachny divoké, 1 rodinu kopřivky obecné, 6 rodin poláka chocholačky, 4 rodiny poláka velkého, 3 rodiny zrzohlávky rudozobé. Také se sem soustřeďovaly poměrně značné počty kachen divokých, zrzohlávek rudozobých (až přes 60 v květnu), kopřivek obecných (na podzim až 30), lžičáků pestrých (na podzim až 500), hvízdáků euroasijských (na podzim až přes 30), hus velkých (až 1700), potápek velkých (přes 50) a kormoránů velkých (až přes 100). Z těch méně obvyklých ptáků jsem např. pouze na tomto rybníku pozoroval rybáky bělokřídlé, kolpíky bílé či tenkozobce opačného.

Je dost možné, že při každoročním letnění (alespoň částečném) některého z rybníků by dokonce opět mohli zahnízdit i tenkozobci, čírky či lžičáci.

Poměrně méně příznivou skutečností bylo to, že obnažené břehy lákaly nejen ptáky, ale i většinu návštěvníků rezervace. Ti neustále na ně vstupovali, plašili ptáky, a dokonce některá hnízda i rozšlapali.

Literatura

- Balát F. (1949): Křivozobci opační (*Recurvirostra avosetta* L.) hnízili na lednickém „Nesytu“. - Československý ornitholog 16/2: 9-11.
- Černý W. (1950): Členská exkurse Čs. ornitologické společnosti na jižní Moravě ve dnech 28. a 29. května 1950. - Sylvia 11-12/2: 58-60.
- Černý W. (1958): Členská exkurse Čs. ornitologické společnosti na jižní Moravu ve dnech 4. a 5. června 1955. - Sylvia 15: 286-288.
- Hachler E. M. (1958): Zajímavější pozorování z Lednicka. - Sylvia 15: 214-220.
- Hachler E. M. (1959): Poznámky k topografii rybníků lednicko-valtických a přehled jejich ornitologických výzkumů. - Zprávy okresního vlastivědného muzea v Mikulově 1/2: 32-36.
- Hachler E. M. (1963): Lednické rybníky v době výlovů. - Živa 11/1: 33-34.
- Hájek V. (1970): Jedenáct let pozorování bahňáků (*Limicolae*) v rezervaci Lednické rybníky. - Sylvia 18: 55-61.
- Hájek V. (1979): Ornitologický průvodce. - In: Baltus J. [red.], Lednické rybníky. Naučná stezka, ed. KSPPOP, Brno.
- Jüttner K. (1959): Tekla kdysi Dyje kolem Mikulova? - Zprávy okresního vlastivědného muzea v Mikulově 1/3: 48-53.
- Karásek J. (1923): Ornitologická pozorování na lednických rybnících. - Věda přírodní 4/2-3: 39-44, 4/4-5: 88-91, 4/6: 135-137, 4/7-8: 185-187.
- Kučířel L. (1953): Novinky z avifauny jižní Moravy. - Sylvia 14: 96-101.
- Kux Z. (1947-48): Hnízdění tenkozobců opačných (*Recurvirostra avosetta* (L.)) na Lednicku v roce 1948. - Sylvia 9-10/3: 57-60.
- Kux Z. (1949): Hnízdění kolpíků bílých (*Platalea leucorodia* (L.)) na jižní Moravě v roce 1949. - Československý ornitholog 16/5: 33-37.
- Kux Z. (1951): Průtah a hnízdění bahňáků (*Limicolae*) na jihomoravských rybnících. - Časopis Moravského muzea, sci. nat., 36: 132-182.

- Kux Z. (1963): Příspěvek k rozšíření a bionomii kachnovitých (*Anatidae*) v inundační oblasti dolního toku Dyje a přilehlých rybníků. - Časopis Moravského musea.- vědy přírodní 48: 167-208.
- Příkryl V. (1961): Hnízdění tenkozobce opačného (*Recurvirostra avosetta*) na Nesytu u Lednice. - Zprávy MOS 4: 37-39.
- Příkryl V. (1963): Tenkozobec opačný - vzácný hnízdivec v ČSSR. - Ochrana přírody 18/1: 8.
- Zapletálek J. (1933): Květena Lednicka. - Sine pag., ms. [Dipl. práce; depon. in: Knih. syst. bot. a geobot. PřF MU Brno].

Zusammenfassung

Vollständige und teilweise Trockenlegung der Teiche Lednické rybníky

Etwa seit dem Jahre 1960 veränderte sich die Bewirtschaftung der Teiche Lednické rybníky. Die regelmäßige sommerliche Trockenlegung wurde nicht mehr durchgeführt. Dies hat das Nisten der Enten und Sumpfvögel unmöglich gemacht. Grundsätzliche Verbesserung trat erst im Jahre 1994 ein, als der verbindliche Pflegeplan für die Jahre 1994 - 1999 in Kraft getreten ist. Der Nutzer muß jeden Sommer einen der Teiche vollkommen oder halb leer halten. Im Jahre 1994 war es der Teich Mlýnský rybník. Die positive Auswirkung auf die Populationen einiger Vogelarten ist unmittelbar eingetreten.